

اصول ژورنالیسم در رادیوهای محلی

نویسندگان: پاول چانتلر و سیم هریس

مترجم: زهره جنابی

ناشر: دفتر پژوهش‌های رادیو، ۲۹۳ صفحه

✦ تدوین: ناهید عادلین

کارشناس ارشد تحقیق در ارتباطات

مقدمه

کتاب اصول ژورنالیسم در رادیوهای محلی از اصول حرفه خبرنگاری رادیو، به صورت کلی و نیز مطابق با ساختار رادیوهای انگلستان سخن می‌گوید. به دو دلیل مطالعه این کتاب مفید است؛ امکان مقایسه رادیوهای محلی انگلستان با رادیوهای محلی کشور خودمان را به دست می‌آوریم و نیز از رهگذر دریافت این تفاوت‌ها، به ایده‌های جدیدی دست می‌یابیم که در رادیوهای محلی یا سراسری ایران استفاده نشده است.

این کتاب به زبانی ساده در ۱۵ فصل و ۲۹۳ صفحه، به موضوعات متنوعی در خصوص ژورنالیسم رادیویی با تأکید بر رادیوهای محلی می‌پردازد. تنوع موضوعی کتاب به نحوی منجر به جامع بودن آن شده است. اگرچه اطلاعات اولیه و نکات کلیدی سرفصل‌های مطرح‌شده را بیان کرده، اما به طور عمیق به مسائل نپرداخته است. البته این نکته از چشم دست‌اندرکاران باتجربه این حرفه پوشیده نیست که جامع‌ترین و کامل‌ترین کتاب‌های آموزشی به اندازه تجربه، عمیق نیستند و سماجت و پشتکار، اصلی است که در این کتاب نیز مانند بسیاری از کتاب‌های آموزشی ژورنالیسم مورد تأکید است. با این حال احتمالاً زبان ساده و تنوع موضوعی کتاب مذکور باعث شده پس از ویرایش دوم، به کتاب آموزشی برای دانشجویان رسانه‌ها و خبرنگاران جوان انگلستان تبدیل شود.

نویسندگان کتاب، پاول چانتلر و سیم هریس، هر دو از کارشناسان خبره و باتجربه رادیو و تلویزیون‌اند و در کتاب خود، در وهله اول بر اهمیت بی‌طرفی و انصاف در حرفه خبرنگاری تأکید می‌کنند و شرح می‌دهند که چگونه می‌توان در صنعت رادیو و تلویزیون وارد شد و از چه طریق مهارت‌های لازم را آموخت. کتاب اصول ژورنالیسم در رادیوهای محلی توسط اداره کل پژوهش‌های رادیو، در سال ۱۳۸۶ منتشر و توسط زهره جنابی ترجمه شده است.

مرور فصل‌ها، نقد و بررسی

اکنون به مرور فصل‌ها می‌پردازیم و به طور مختصر به نکاتی در هر فصل اشاره می‌کنیم:

پس از دیباچه، «ساختار رادیوهای محلی در انگلستان» اولین موضوعی است که بدان پرداخته شده است. اگرچه بسیار کوتاه و طی تنها پنج صفحه به رادیوهای محلی دولتی و خصوصی و نیز تاریخچه

آنها پرداخته شده، ولی ذکر این امر بیانگر آن است که نویسندگان، مقدمات طرح اطلاعات بعدی را به خوبی در نظر داشته‌اند؛ چرا که اصول ذکرشده در فصل‌های بعدی کتاب بر مبنای آن ساختار، نوشته شده است.

فصل دوم به طور کلی و عمومی به «کار و فعالیت در رادیوهای محلی» اختصاص دارد و در چند صفحه کوتاه با ذکر خصوصیات منحصر به فرد رادیو از جمله سرعت و سادگی در ارائه خبر، ایجاد تصویر و مخاطبان فرد به فرد، درکی از رادیو به مشتاقان این حرفه ارائه می‌دهد. مسلماً شناخت رسانه‌ای که در آن مشغول به کار می‌شویم، در نحوه عملکرد ما تأثیرگذار است و این نکته‌ای است که به خوبی به تازه‌واردان این حرفه یادآوری می‌شود. همچنین نویسندگان به نکته مهمی اشاره می‌کنند، و آن اینکه با ارزش‌ترین مزیت پخش اخبار از رادیوی محلی این است که واقعاً حس منطقه‌ای و محلی بودن را به شنوندگان محلی می‌دهد و اینکه غیر از همه دنیا، این منطقه هم مهم است. به این ترتیب به اهمیت اخبار در رادیوهای محلی اشاره می‌کند. با این حال از این موضوع به اختصار می‌گذرد. خبرنگارانی که کسب خبر در حوزه محلی را تجربه کرده‌اند به خوبی مشکلات سوژه‌یابی در چنین حیطه محدودی را می‌دانند. البته در ایران این موضوع برای خبرنگاران مشکل‌تر است؛ زیرا فاقد نمایندگی‌هایی برای پوشش خبرهای محلی هستیم. تشخیص خبر محلی و اینکه به خاطر کمبود سوژه هر اتفاق ساده‌ای را تبدیل به خبر نکنیم و یا درک ذائقه مخاطبان محلی و نیازهای آنها، به ذهن تیزبین خبرنگار بستگی دارد. به این موضوع در بخش ویژگی‌های یک خبرنگار رادیویی اشاره شده است که صنعت رادیوهای محلی به سوی پیشرفت است و یکی از مهم‌ترین مشکلات مدیران و سردبیران آنها یافتن خبرنگارانی است که از عهده این کار برآیند. این صنعت آنچنان پیش رفته است که دیگر رادیوی محلی سکوی پرتاب به سوی رادیوهای با گسترده انتشار وسیع‌تر محسوب نمی‌شود.

خواننده‌ای که به دنبال آموختن اصول ژورنالیسم رادیویی است، از این کتاب می‌آموزد در چه زمینه‌های دیگری باید بیاموزد. به او گفته می‌شود مهم‌ترین ویژگی شغل خبرنگار رادیویی «اشتقاق و علاقه» است با اینکه می‌تواند حرفه سختی باشد. کار مداوم و سخت برای ساعات طولانی، سرپایبستادن‌های روزانه، به دنبال تهیه گزارش‌های

مردمی و کار در روزهای تعطیل و حتی روز عید، مشکلاتی است که تنها اشتیاق و علاقه فراوان می‌تواند بر آن غلبه کند.

برای ورود به حرفه خبرنگاری، شیوه سنتی خاصی ذکر نشده است، همچنانکه در ایران نیز چنین است. البته اشاره شده که معمولاً افرادی با تحصیلات عالی، جذب این حرفه می‌شوند ولی در انگلستان، این امر از ضرورت‌های ورود به این حرفه محسوب نمی‌شود.

در ادامه فصل دوم، تعامل میان روزنامه‌های محلی و رادیوهای محلی، راهی برای پیشرفت ذکر شده است. همچنین به تعریف کوتاهی از رادیوهای دانشجویی و بیمارستانی، محتوای اینگونه رادیوها و مزیت کار کردن و پیش آموخته شدن در این رادیوهای نه چندان حرفه‌ای، اشاره شده است. نکته جالب اینکه شهرت و اعتبار ایستگاه‌های دانشجویی به خاطر ابتکار عمل و خلاقیت افزایش یافته است. رادیوهای RSL یا رادیوهای خدمات محدود – که تا حدی معادل ویژه‌نامه‌های مطبوعاتی‌اند – و پتانسیل‌های نهفته در اینگونه رادیوها در کیفیت، تنوع و تجربیات بی‌نظیر آنها در ادامه ذکر شده است.

دوره‌های دانشگاهی و برنامه‌های آموزشی BBC مورد اشاره در صفحاتی از این کتاب برای برنامه‌ریزان آموزشی رسانه‌های ایران می‌تواند بسیار مورد توجه باشد. در بازاریابی شغلی به خبرنگاران تازه‌کار، پشتکار و سماجت، شبکه گسترده ارتباطی، ارسال درخواست همکاری برای رسانه‌ها و حتی چگونگی نوشتن این نامه اشاره شده است.

فصل سوم، فصل «گردآوری خبر» است. ساختار اتاق خبر، اولین چیزی است که توضیح داده می‌شود. توجه به ذکر این فصل و اینکه خبرنگار باید بداند در چه ساختاری کار می‌کند تا بداند چگونه کار کند، نظم منطقی چیدمان مطالب کتاب را نشان می‌دهد. اشاره به مسئولیت‌های سردبیر، مدیر، سردبیری گزارش‌های خبری و وظایف گزارشگر ارشد در راهنمایی گزارشگران تازه‌کار و نظارت بر کار آنها از نکات مثبت کتاب است که خبرنگار تازه‌کار را با شرح وظایف هر یک از مشاغل آشنا می‌کند. نکته جالب آنکه قسمتی از مسئولیتی نظارتی سردبیر بر عهده گزارشگران ارشد است که در ایران چنین چیزی وجود ندارد.

مهم‌ترین نکته برای گزارشگران رادیویی، «رادیویی فکر کردن» عنوان شده است. در بخش دیگر این فصل، اتاق‌های خبری تک خبرنگار، که تمامی مراحل تولید و نشر توسط یک یا دو نفر انجام می‌شود و نیز موضوع گزارشگران دو رسانه‌ای – که به منظور مقرون به‌صرفه بودن برنامه‌ها برای رسانه و گزارشگر تربیت می‌شوند – در زمینه مدیریت رسانه، به‌طور غیرمستقیم نکات مهمی را به دست‌اندرکاران رسانه یادآوری می‌کند.

بخش دیگری که درخصوص مدیریت رسانه‌ای، ایده‌های جالبی را به دست‌اندرکاران می‌دهد، آشنایی با نمایندگی‌های خبری رادیویی است که بخشی از اخبار ایستگاه‌های رادیویی محلی را تأمین می‌کنند. نکته جالب توجه درباره این آژانس‌های خبری آن است که

در برابر اخبار خود پولی دریافت نمی‌کنند. تبلیغات هزینه‌ها را جبران خواهد کرد؛ بدین معنا که آگهی‌های سراسری فروخته شده از سوی این مرکز، توسط ایستگاه‌های محلی پس از گزارش خبری صبح پخش می‌شود.

فصل سوم، به صورت کاربردی‌تر نسبت به دو فصل گذشته به کمک خبرنگاران کم‌تجربه آمده است.

فصل چهارم به ما می‌گوید پس از گردآوری اخبار، برای «نوشتن» آنها چه کنیم. این فصل با زبانی ساده به ما می‌گوید که چگونه ساده بنویسیم؛ صفحات این بخش از کتاب به راحتی حتی به پژوهشگران حوزه رادیو این امکان را می‌دهد که برای اندازه‌گیری روان بودن متن رادیویی متری در دست داشته باشند. نویسندگان اصول ژورنالیسم در رادیوهای محلی، نوشته رادیویی را مکالمه عادی مکتوب توصیف می‌کنند. استفاده از زبان مردم، زبان خودمانی، همراه با پرهیز از واژه‌های غیرمؤدبانانه و عجولانه، استفاده از کلمات کوتاه به جای کلمات بلند، جملات کوتاه به جای جملات مرکب، رجحان کلمات واقعی بر کلمات انتزاعی و جلب توجه خواننده در ابتدای جملات از نکات کلیدی برای هر نویسنده رادیویی است. خلاصه بیان کردن مطالب و نحوه خلاصه‌نویسی، معیارهای دیگری است که در این بخش توضیح داده شده است. بیان ماجرا به زبان حال، به حداقل رساندن استفاده از صفات، چگونگی بیان اعداد و توجه به این نکته اساسی که برای گوش شنوندگان جملات را می‌نویسیم و نه برای چشمان آنها، اساس همه آن چیزی است که راجع به نوشتن رادیویی گفته می‌شود.

نکته مهمی که در فصل «نویسنده‌گی برای خبر» درخور توجه است، اینکه حدود یک سوم این فصل به مواردی پرداخته شده که رعایت بی‌طرفی را گوشزد می‌کند: از جمله پرهیز از توهین، چگونگی بیان مطالب با توجه به اهمیت مطالب و اولویت‌بندی آنها، نحوه صحیح استناددادن به گونه‌ای که مانع از انحراف ذهنی شنوندگان باشد، پرهیز از اغراق و گزافه‌گویی و...

در پایان این فصل تنها در یک پاراگراف، بر یک نکته کلیدی تأکید می‌شود: «در پایان هر جمله‌ای که می‌نویسید از خود بپرسید آیا تمامی مطالبی که مطرح کرده‌اید، حقیقت دارد یا خیر؟»

فصل پنجم به نکاتی در خصوص «گزارش‌های خبری» اشاره می‌کند. گزارش‌های خبری، بخش زیادی از برنامه‌های رادیویی را تشکیل می‌دهند. بنابراین مهم است که چگونه گزارش خبری جذابی تهیه کنیم. نکته مهم اینکه گزارش خبری قبل از اینکه بر روی شخصیت شنونده تأثیر داشته باشد، باید ابتدا توجه او را جلب کند. در اینجا به یک مسئله اساسی در مورد جذابیت اشاره شده است. قبل از آن که به فکر تأثیر گزارش و حتی مفید بودن آن برای شنونده باشیم، باید به این مهم توجه کنیم که در ابتدای امر، توجه او را به شنیدن گزارش جلب کنیم.

یکی از راه‌های جذاب‌شدن گزارش، «موضوع گزارش» نام برده شده است: موضوعاتی از قبیل محیط‌زیست، اقتصاد، جرم و جنایت،

سلامت و بهداشت، آموزش، مسافرت و حمل و نقل، ورزش و سرگرمی، سیاست‌های ملی و سیاست‌های منطقه‌ای.

گزارش‌های خبری مورد درخواست شنوندگان بخش اعظم اغلب گزارش‌های خبری در ایستگاه‌های رادیویی خصوصی را تشکیل می‌دهد. تحقیقات انجام شده در اینگونه رادیوها در انگلستان به دست‌اندرکاران رسانه‌ای می‌گویند که شنوندگان مایلند چه گزارش‌هایی را بشنوند. نکته دیگر اینکه اکثر رادیوهای انگلیس که تحت تأثیر ارزش‌های قدیمی خبر رادیویی BBC هستند، برنامه‌های خبری محلی خود را از طریق تلفیق داستان‌های بومی و موسیقی محلی تهیه می‌کنند.

موضوع دیگر اینکه هر رادیویی بدون توجه به ارزش‌های تعیین شده باید مطابق میل و توجه شنوندگان برنامه تهیه کند و در این باره ذکر این دستورات عمل مفید است که «دیگر آن دورانی که مردم با تعطیل کردن تمامی فعالیت‌های روزانه خود برای شنیدن خبرهای رادیویی، به دور گیرنده خود می‌نشستند به سرآمده است. این مردم نیستند که علاقه خود را به خبرهای رادیویی از دست داده‌اند، بلکه به طور کلی الگوهای زندگی تغییر کرده‌اند. اکنون زمان آن رسیده که ایستگاه‌های رادیویی برای جلب توجه شنوندگان با هم رقابت کنند.»

البته غیر از مسئله «جلب توجه» به مسئله «مصلحت مخاطب» نیز تأکید شده است. در جایی که به مسئله سنجیت و ارتباط گزارش‌ها اشاره می‌شود، برای انتخاب یک گزارش برای پخش این نکته ذکر می‌شود: «زندگی شنوندگان به‌عنوان هدف نهایی فعالیت در پخش خبری در دستور کار است. بنابراین یکی از معیارها برای پخش یک گزارش، تأثیر آن بر روی زندگی شنوندگان عنوان شده است.» این موضوعی است که اغلب در کلاس‌های آموزشی خبرنگاری در ایران نادیده گرفته می‌شود.

در کتاب موردبررسی یادآوری شده است که به دانشجویان در ایستگاه‌های رادیویی، آموزش می‌دهند که تنها ذکر حقیقت مهم نیست، بلکه تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و... را هم باید در نظر گرفت و این موضوع در تمرینات دانشجویی مدنظر قرار می‌گیرد. در انتخاب گزارش خبری در نظر داشتن عنصر دربرگیری به زبانی ساده و بدون ذکر نامی از این عنصر، توضیح داده شده است. در واقع نویسندگان به خوبی از بحث‌های نظری کسل‌کننده، پرهیز کرده‌اند و یک کتاب کاملاً کاربردی با دستورات عمل‌های ساده را نوشته‌اند.

اگرچه بیشتر نکاتی که در کتاب آمده، اصول کلی ژورنالیسم در رادیو است، ولی در جای خود، نکات مهمی نیز در خصوص رعایت برخی موارد که در رادیوهای محلی به کار می‌آید، ذکر شده است. موارد مهم دیگر برای خبرنگار محلی آنکه ذکر اسامی و مکان‌ها را در گزارش خود بگنجانند و اجازه دهد شنونده احساس کند، رادیویی محلی، درباره شهر یا روستای او گزارش پخش می‌کند. رعایت حقوق شنونده در اینجا هم گوشزد شده است: «اگر احساس می‌کنید به خاطر اعلام اسامی مکان‌ها باید عذرخواهی کنید، پس بی‌درنگ با

ارائه دلیل این کار را انجام دهید.»

پایان این فصل از کتاب، به ذکر نکات اساسی گزارش‌های خبری ختم می‌شود؛ رعایت بی‌طرفی با تأکید بر اطمینان‌یافتن از صحت و درستی مطالب، مورد تأکید قرار می‌گیرد و اینکه توجیهات قانونی، بیان صحنه جنایت‌های هولناک یا مواردی که باعث هیجان‌های منفی در شنوندگان می‌شوند را تلطیف می‌کند.

نویسندگان با تأکید بر لزوم رعایت توازن و تناسب بین انتقادکنندگان و انتقادشوندگان، مجدداً بر اصل بی‌طرفی تأکید می‌کنند. به‌خصوص که با عنوان جداگانه‌ای در این فصل دوباره یادآوری می‌شوند که گزارشگر به هیچ وجه حق اظهارنظر ندارد. بدین ترتیب دستورات عمل‌های کاربردی در خصوص رعایت بی‌طرفی ارائه می‌دهد و از ذکر عنوان کلی رعایت بی‌طرفی که ممکن است بسیار ابهام‌برانگیز باشد، صرف‌نظر شده است.

در فصل «پرداختن به جزئیات» دستورات عمل این است که از پرداختن به جزئیاتی مثل سابقه خبر پرهیز شود؛ چرا که در رادیو کمتر از یک دقیقه برای ارائه یک گزارش خبری فرصت داریم و باید فاصله‌های بین هر خبر را نیز در نظر بگیریم. بنابراین به اصل مطلب و ذکر جزئیاتی درباره آن می‌پردازیم. در یک مقاله بلند روزنامه‌ای برای ذکر چنین جزئیاتی فرصت وجود دارد، ولی در رادیو چنین نیست. نویسندگان گاه از مقایسه بین مطبوعات و تلویزیون با رادیو، مثال‌هایی روشن‌کننده ارائه می‌دهند.

«خبر را چگونه بگوییم» سوآلی است که در فصل ششم به آن پاسخ داده شده است. در واقع این فصل کتاب به گویندگی خبر می‌پردازد و می‌گوید: «برای گویندگان خبر، مرور خبر و درک آن، علاقه، بررسی نکات مهم قبل از خواندن خبر، پرهیز از اشتباه‌خوانی به خصوص درباره اسامی مناطق محلی، نفس‌گیری به موقع گوینده و پرهیز از نامتعادل بودن سطح صدا و کم‌وزیادکردن ناگهانی آن از نکات و اصول حرفه‌ای کار است.»

رعایت فضای متناسب با گزارش، تناسب سرعت و بلندی صدا با خبری که خوانده می‌شود، چگونگی تصحیح اشتباه و چگونگی بیان نقل قول‌ها از دیگر نکات کوچک ولی مهم گویندگی خبر است.

بخش هفتم کتاب **اصول ژورنالیسم در رادیوهای محلی** نکاتی درباره ابزار کار و اصطلاحات فنی ارائه می‌دهد. توضیحاتی درباره ضبط دیجیتال و آنالوگ، تدوین صوتی، اتاق‌های خبر رایانه‌ای، استودیوها و ابزار مربوط به آن، انواع میکروفون‌ها و نکاتی درباره کیفیت صدا از جمله موارد کاربردی هستند و برای هرکس که در رادیو به برنامه‌سازی می‌پردازد، مفیدند.

اما مصاحبه در رادیو اگرچه از اصول کلی مصاحبه‌های ژورنالیستی تبعیت می‌کند، اما با توجه به خصوصیات رادیو، «مصاحبه» در این رسانه ویژگی‌هایی را می‌طلبد که در فصل هشتم این کتاب می‌توانیم راجع به آن بخوانیم. هدف از انجام مصاحبه در رادیو، تبیین و توصیف گزارش خبری، بسط توضیح یا توصیف یک رویداد، اعتباربخشیدن به گزارش خبری، پیگیری و بررسی یک حادثه، اعطای حق پاسخگویی،

القای احساسات و ترسیم فضای حادثه از جمله این موارد است. انواع مصاحبه‌های رادیویی با توجه به اهداف بالا دسته‌بندی و توضیح داده شده‌اند؛ مصاحبه‌های خبری - اطلاعاتی، تفسیری و احساسی - هیجانی. نویسنده در مورد مصاحبه‌های خبری - اطلاعاتی با تأکید بر پرسش راجع به عناصر خبری، خبرنگار را از پرسیدن سؤالات کلی و در نتیجه دریافت جواب‌های کلی و کوتاه برحذر داشته است.

مصاحبه‌های تفسیری این شاخص اساسی را دارند که هدف آنها تفسیر اطلاعاتی است که همه درباره آن می‌دانند. در این مصاحبه‌ها توصیه شده است، سؤالاتی با عنصر چه و چگونه پرسیده شود. مصاحبه‌های هیجانی - احساسی یکی از ماهرانه‌ترین انواع مصاحبه‌ها نام برده شده؛ چرا که در چنین مصاحبه‌ای تمامی رنگ‌ها و تجربیات احساسی انسان مطرح می‌شود. هیجان و ورزشکار پیروز و عصبانیت مردی که مورد حمله قرار گرفته در چنین مصاحبه‌ای آشکار است. نکته جالب در این گزارش‌ها این است که گاهی چند لحظه سکوت گویاتر از بیان هر کلام دیگری است؛ زیرا مطرح کردن موضوع بحث، ممکن است موجب ایجاد وقفه و به هم ریختن تمرکز فرد در میانه این پریشانی روحی شود. بنابراین در اینجا خبرنگاران از گفتار نابجا و بیش از اندازه منع شده‌اند تا باعث افزودن غم و رنج کسانی که دچار حادثه شده‌اند، نباشند. بنابراین ملاحظه می‌شود، در این کتاب علاوه بر حقوق شنوندگان، حقوق مصاحبه‌شوندگان نیز به نحوی گوشزد شده است.

تدارک مقدمات مصاحبه، تمهید مکان مناسبی برای مصاحبه برای جلوگیری از ضبط صداهای نابجا، پرهیز از افکت‌گذاری و صداهای زمینه مصنوعی بر روی مصاحبه‌های عینی و واقعی و استفاده از صدای پس‌زمینه موجود در گزارش برای پیوند چند بخش گزارشی از جمله نکات کاربردی بسیار مفیدی است که حتی گاه، خبرنگاران با سابقه رادیو به کار نمی‌برند.

در ادامه فصل مصاحبه، نکات ابتدایی و البته بسیار مهم و اساسی گوشزد شده‌اند، مثل این مورد که: میکروفون را نزدیک بینی مصاحبه‌شونده نگه دارید، چون ممکن است باعث اضطراب او شوید. بهترین جا نزدیک چانه فرد است. مراقب ضبط صداهایی مثل ضربه انگشتان دست مصاحبه‌شونده به میز باشید. اگر مضطرب است سعی کنید با کلماتی مؤدبانه او را آرام کنید.

همچنین بر شیوه طرح سؤال بسیار تأکید شده است؛ چرا که در رادیو آنچه ضبط می‌شود مورد استفاده قرار می‌گیرد. در یک رسانه نوشتاری، خبرنگار می‌تواند جملات را به نحوی تغییر دهد که اشتباهات خود را بپوشاند، ولی صدای ضبط‌شده «تا حدودی» امکان اصلاح دارد. تماس چشمان و حفظ ارتباط بصری با مصاحبه‌شونده و نیز گوش کردن دقیق به پاسخ‌ها از جمله نکات اولیه و مهم برای هر مصاحبه‌کننده‌ای است.

مدت زمان مصاحبه ۱۵ دقیقه‌ای برای اینکه یک گزینه ۴۰ ثانیه‌ای از آن تهیه کنیم، بسیار زیاد است. این موضوعی است که بسیاری

از خبرنگاران تازه‌کار به امید یافتن گزینه‌های صوتی بهتر آن را فراموش می‌کنند. ولی ممکن است در زمان ویرایش فایل صوتی آنقدر زمان بگذارند که حتی گزینه‌های صوتی مناسب را به خاطر خستگی مفرط از دست بدهند.

در مورد مصاحبه‌های زنده نیز توصیه‌های بسیار مفیدی مطرح شده است، مثل این مورد که: کار را خیلی سریع آغاز کنید و اجازه ندهید پاسخ هر سؤال طولانی شود. عنصر زمان چیزی است که نویسندگان کتاب در مورد تولید هر بخش برنامه اعم از گزارش یا مصاحبه، به‌طور مکرر یادآوری می‌کنند.

مصاحبه‌های افکار عمومی و کنفرانس‌های خبری، بخش‌های دیگری است که در این فصل مورد توجه قرار گرفته است. در فصل نهم به «گزارشگری رادیو» و اینکه چه اقدامات و تمهیداتی را باید در نظر بگیرد و چگونه برخورد کند اشاره شده و به نظر می‌رسد، ادغام این دو فصل اطلاعات مفیدتری به خواننده ارائه می‌کند.

فصل دهم به «مدیریت بخش خبر» می‌پردازد و وظایف و مسئولیت‌های متصدیان خبر را گوشزد می‌کند. «جنبه‌های قانونی و حقوقی» و «نحوه دفاعیه بر ضد ایراد افترا» در فصل یازدهم گوشزد شده است و در فصل دوازدهم به بخش دیگری از مدیریت در بخش خبری یعنی «مدیریت اتاق‌های خبر» اشاره شده است. «معرفی اتاق‌های خبر کوچک و شرایط خاص آنها»، موضوع تهیه برنامه‌های خاص رادیویی مانند «خلاصه خبرها» و «نقد و نظر نویسندگان درباره آینده اخبار رادیویی»، سه فصل پایانی کتاب را شامل می‌شوند.

سخن پایانی

مرور فصل‌های کتاب بیانگر جامعیت آن از نظر تنوع موضوع و سرفصل‌های مورد نیاز یک خبرنگار رادیویی است؛ چرا که نویسندگان ابتدایی‌ترین موضوعات از جمله شرح وظایف هر یک از کارکنان اتاق اخبار رادیو تا بحث‌های مدیریت اتاق خبر را در نظر داشته‌اند و با چیدمانی منطقی به بیان تجربیات خود پرداخته‌اند. اگرچه کتاب مورد بررسی بر مبنای نامش، این تصور را به وجود می‌آورد که به‌طور اختصاصی به «ژورنالیسم رادیوهای محلی» اشاره می‌کند، ولی نکات ذکر شده در کتاب که البته برای خبرنگاران تازه‌وارد به رادیو بسیار کاربردی است، اصول ژورنالیسم در هر رادیویی را شامل می‌شود.

از نکات بسیار مفید این کتاب علاوه بر تأکید بر رعایت اصول خبرنگاری، رعایت اصل بی‌طرفی با بیان مصداق‌ها و جملاتی کاملاً عینی است.

اگرچه تنوع موضوعی کتاب و ترتیب فصل‌ها به خوبی انتخاب شده است، ولی در محتوای هر فصل کمی پراکندگی و تکرار مطالب دیده می‌شود. محتوای کتاب بسیار ارزشمند و کاربردی است و مطالعه آن برای برنامه‌سازان رادیویی مغتنم است؛ به‌ویژه برای پیشکسوتان و اساتید رادیو در ایران که برای مکتوب کردن تجربیات خود بهای کمی قائلند!